

Максименко В. П. Методика підготовки, організації та проведення виховної справи / В. П. Максименко // Теоретико-практичні аспекти виховної роботи в різних соціальних інститутах: Зб. наук. пр. – К.: ІПВ АПН України, 2012, – Кн.1. – 125 с.

Методика підготовки, організації та проведення виховної справи

Анотація

Виховна робота в школі передбачає систему виховних справ (виховних заходів). Виховна справа (ВС) тільки тоді несе в собі виховний потенціал, коли вона науково і методично точно зіструктурована (подібно уроку). В статті на змісту конкретної теми розкривається методика організації та здійснення ВС на основі п'ятикомпонентної структури.

Аннотация

Воспитательная работа в школе предусматривает систему воспитательных мероприятий, которые только тогда несут в себе воспитательный потенциал, когда каждое из них научно и методически точно сконструировано, структурировано (подобно уроку). В статье на содержании конкретной темы раскрывается методика организации и осуществления воспитательного мероприятия на основе его пятикомпонентной структуры.

Annotation

The educative work at school includes the system of educative actions (educative measures). An educative action has educative potential only when it is accurately scientifically and methodically structured (like the lesson). The technique of the educative action organization and implementation on the basis of the five-component structure is revealed in the article on the content of the definite topic.

Проблемою виховної справи (ВС) як системного утворення, що має чітку структуру, займалися Іванов І. П., Мойсеюк Н. Є., Підласий І. П., Ягупов В. В. та інші. Теоретичною базою для розробок сценаріїв ВС найкращою мірою може слугувати структурування ВС за Н. Є. Мойсеюк [5; 325 - 332].

Методика підготовки, організації та проведення виховної справи (ВС) взагалі передбачає п'ять послідовних, взаємопов'язаних між собою етапів. Розглянемо їх з погляду підготовки ВС за темою «Вчитися жити в мирі і злагоді» для учнів середніх та старших класів.

1. Цілепокладання (аналіз ситуації, формування цілі і завдання виховної справи).

Соціальна ситуація в нашій країні на сучасному етапі така, що теперішнє підростаюче покоління повинно жити в третьому тисячолітті, в стабільному суспільстві, заснованому на принципах гуманізму, справедливості і справжньої свободи.

Вирішення цього завдання потребує формування у підростаючого покоління єдиних моральних пріоритетів: загальнолюдські цінності, гуманізм і справедливість, миролюбство, толерантне ставлення до прав та інтересів усіх народів і націй і т.д. – все, що складає духовність нашого народу. Тому обрана тема для ВС є надто важливою, актуальною в умовах сьогодення.

В процесі попередньої (діагностуючої) бесіди на виховній годині на тему "Вчимося жити в мирі і злагоді" вчитель може поставити учням ряд ситуативних питань з метою виявлення знань учнів про основні поняття та категорії за даною темою, а саме:

1. Як ви розумієте зміст назви уроку?
2. Чому саме зараз так гостро стоїть питання про духовність?
3. Як ви розумієте це поняття?
4. Яку людину ми називаємо духовно багатою? Морально чистою?
5. Чи відносимо ми вихованість до духовності?
6. Яка людина вважається вихованою?
7. Що означає любов до рідного краю?
8. Яку роль для людини відіграють батьки, сім'я, родина, родовід?
9. Що таке, на вашу думку, щастя людини?
10. Чи вмієте ви поводитись так з людьми, щоб вас розуміли?
11. З чого починається любов до ближнього, тощо?

На основі аналізу та самоаналізу учнями поставлених питань вчитель виявляє рівень розвитку учнів з даного напрямку, висуває цілі, яких необхідно досягти у процесі виховної справи.

Цілі даної виховної справи такі:

- *формувати в дітей тверде переконання в необхідності праці як природної потреби кожної здорової людини;*

- *прищеплювати любов до праці, людей праці;*
- *спонукати учнів до усвідомлення ними необхідності жити в мирі та злагоді з рідними, близькими людьми;*
- *виховувати в учнів дбайливе, ощадливе ставлення до рідної природи;*
- *плекати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до рідного краю, розуміння причетності до подій, що відбуваються в Україні;*
- *формувати переконаність у нетлінності духовних скарбів народу, глибоку повагу до батьків, землі – годувальниці, до рідної України.*

2. Планування виховної справи.

На наступних виховних годинах учні під керівництвом вчителя колективно складають програму (зміст) роботи класу у відповідності до цілей даної ВС та групи учнів, які відповідатимуть за підготовку напрямків даної виховної справи.

Напрямки (зміст програми) можуть бути такі:

- *Відродження духовності – одна з найважливіших умов становлення українського народу як нації.*
- *Тарас Шевченко – великий син України.*
- *З родини піде життя людини.*
- *Рідна мова дорога людині, як саме життя.*
- *Шануй себе, шануватимуть і люди тебе.*
- *Люби ближнього свого, як самого себе.*
- *Українське традиційне свято – джерело людських почуттів.*
- *Ми і довкілля.*
- *Герої не вмирають.*
- *Будь, Україно, сильна, могутча!*

3. Організація діяльності школярів.

Виходячи з вище спланованої програми підготовки даної ВС необхідно передбачити особистісно орієнтовану пізнавальну, пошукову, художню та ін. види діяльності учнів.

Це означає, що зміст кожного напрямку розробляє та чи інша група учнів (за вибором, за інтересами), при цьому вчитель своєю поведінкою виражає глибоку довіру до кожного учня.

Учні кожної групи повинні разом підібрати необхідний матеріал: прозу, вірш, пісню, музичні твори, картини, атрибутику, обладнання тощо, проаналізувати його, скомпонувати таким чином, щоб розкриття напрямку носило святково-обрядовий, літературно-художній характер.

Вихователь наголошує на особливе, відповідальне ставлення кожного учня до спільної колективної справи, встановлює терміни для поточного і рубіжного контролю результатів діяльності окремих груп учнів.

Намагаючись вирішити поставлені завдання, кожен з вихованців під керівництвом і при допомозі вчителя відкриває для себе кращі засоби пошуково-пізнавальної діяльності, шукає необхідну інформацію, обмінюється нею з товаришами і вчителем, долає труднощі, оцінює зроблене, визначає нові шляхи подальшої роботи аж поки повністю не підготує ту частину роботи, за яку відповідає.

Таким чином створюється загальний сценарій ВС.

4. Самоствердження особистості, безпосередній вплив на колектив.

Якщо ВС добре організована і підготовлена, відпрацьовано кожний елемент загального сценарію, то вона (ВС) успішно здійснюється. На цьому етапі вихователь стежить за ходом реалізації програми реалізації ВС, намагається створити умови для вільної реалізації учнями своїх соціальних ролей за створеним сценарієм, а сценарій даної виховної справи після тривалої копіткої роботи вчителя та учнів може бути такого змісту (додається).

Тема уроку: Вчитися жити в мирі і злагоді

Мета уроку: Формувати у учнів переконання у необхідності праці як природної потреби кожної здорової людини, прищеплювати любов до праці, людей праці.

Спонукаючи учнів до усвідомлення ними необхідності жити в мирі та злагоді з рідними, близькими людьми, іншими народами; виховувати дбайливе ставлення до природи, до рідного краю, розуміння причетності до всіх подій, що відбуваються в Україні; формувати переконаність у нетлінності духовних скарбів народу, глибоку повагу до батьків, землі-годувальниці, до рідної України.

Обладнання: Плакати: «Шануй себе, шануватимуть і люди тебе», «Раз добром нагріте серце Вік не прохолоне (Т. Шевченко)», «Чим людина розумніша і добріша, тим більше вона помічає доброти в інших людей (Паскаль)», «Де згода в сімействі, Там мир і тишина. Щасливі там люди. Блаженна сторона (Г. Сковорода)».

В уроці беруть участь 5 учнів. Урок супроводжується музичним фоном і піснями. Вступне слово робить вчитель.

I учень:

Є багато країн на землі,
В них – озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,
Та найкраща завжди – Батьківщина.
Є багато квіток запашних,
Кожна квітка красу свою має,
Та гарніші завжди поміж них
Будуть ті, що у рідному краї.
І тому найдорожчою нам
Є і буде у кожную хвилину
Серед інших країн лиш одна –
Дорога нам усім Україна!

II учень: Земля моя рідна – це моя Україна! Разом з тобою, моя земле, ми готуємося вступити в нове тисячоліття. Бути свідками, учасниками подій, що відбувалися протягом двох тисячоліть, і розповідати про це своїм нащадкам – велика відповідальність. Час розкидати каміння минув. Пора збирати його. Тож не пошкодуйте для цього ні сил, ні душевних щедрот. Пам'ятаймо, що відродження народної духовності – одна з найважливіших умов становлення українського народу як нації. Вічний символ український – золотий колосок пшениці, що тягнеться до чистого неба, – сьогодні має бути символом миру, злагоди, доброти, милосердя, людяності. У цьому – вся сила, святість, цінність нашої духовності. Модно зарясніло сьогодні слово «духовність». Як ви розумієте це слово, що ви вкладаєте в його зміст?

III учень: Духовність – це передусім внутрішній світ людини; це риса людини,

що виявляється у багатстві духовного світу особи, її ерудиції, розвинутих інтелектуальних і емоційних запитах, моральності. З поняттям «духовність» співвідносять потребу пізнання світу, себе, смислу та призначення свого життя. Духовна людина характеризується добрим ставленням до людей, які її оточують увагою, готовністю прийти на допомогу, розділити радість та горе.

Це те, що робить людину красивою душею і морально чистою.

IV учень: Тарас Шевченко - великий син України, гордість і слава наша. Він був сіячем добра і правди. Він плекав високі духовні якості народу. Який глибокий зміст вкладено в слова поета:

*Раз добром зігрите серце
Вік не прохолоне*

Саме на прикладі Тараса Шевченка ми бачимо, що справжнє щастя людське немислиме без повної гармонії жити в мирі і злагоді з усіма.

V учень: Кожен, хто з'являється на світ, має право на щасливу долю. Але чому одні її мають, а інших вона вперто обминає? Що таке щастя? Як його знайти?

Зрозуміло, що щасливими не народжуються, ними стають. Вирішальну роль у щасті людини відіграє сім'я. Народна мудрість каже: «З родини йде життя людини», «Без сім'ї немає щастя на землі». В душі і серці кожної людини глибокий слід залишає мамина ласка, доброта бабусі, татова вимогливість, дідусева мудрість.

Людина сама будує храм духовності своєї сім'ї. Сім'я, яка буде жити в мирі і злагоді, може зробити людину щасливою.

Саме першим духовним центром для кожного з нас, безперечно, є родина!

I учень: Усі, хто віроломно вривався на нашу землю, щоб поневолити її, знищити корінну націю, передусім нівечили її сім'ю, відривали дітей і молодь від рідної материнської мови-, плюндрували самотню культуру української родини. Пам'ятайте, що саме в сім'ї плекається найвища цінність – діти, цвіт нації, майбутнє народу. Кожна людина є смертною. Але сім'я, рід, родина – безсмертні.

Саме від матері діти черпають потрібні для дружини й матері риси характеру: душевність, щирість, лагідність. Навіть голос матері по-особливому впливає на дитину.

II учень: Мова – один з основних засобів створення нормальних людських стосунків. Треба вміти говорити і мати про що говорити. Від чого залежить уміння висловлюватись?

Люди, які мало читають й мало розмовляють, мають у край збіднений мовний запас, говорячи, часто замовкають, добираючи слова. Через це їхня мова нецікава.

III учень: Що ж таке мова? У народі кажуть: слово до слова – зложиться мова. Тарас Шевченко говорив про мову так:

Ну що б, здавалося, слова...

Слова то голос – більш нічого...

А серце б'ється, ожива,

Як їх почує!

Мова – це багатюща людська криниця, у яку народ складає багатий досвід свого життя, свої мрії, сподівання.

Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих – рідна мова
Вишневих ніжність пелюстків,
Сурма народу світанкова.

Любов до рідної мови починається ще з раннього дитинства. Мати, заколисуючи дитину, співає їй колискові пісні, доносить до маленького дитячого серденька слова рідної мови. І де, як не в колисковій пісні, відчувається краса рідного слова, яскравість і милозвучність мови.

IV учень: Кожному народові дорога його мова. «Рідна мова дорога людині, як саме життя», – говорить народна мудрість. Без мови не може існувати народ, його культура. Підкреслюючи значення слова в людському житті, інша народна мудрість ставить його поряд з хлібом. Мова є одним із найдивовижніших скарбів, які людина створила за свою історію. Українська – одна з найбагатіших і наймелодійніших мов світу.

Добута з надр далеких поколінь,
Ти скарб наш вічний, українська мово.
Тебе кували в кузнях ковалі –
І гартувалось сталлю кожне слово.
Для мене рідна ти з дитячих літ,
Коли співала мати колискову.
І гріх забудь Шевченків «Заповіт»,

Святе й безсмертне Кобзареве слово.

V учень: Як навчитися встановлювати контакти з людьми?

Перш за все треба визначити спільні інтереси, а тоді вже починати розмову. Встановлюючи контакт, треба уникати спірних питань, зокрема тих, які не мають принципового значення. Щоб позбутися сором'язливості, дайте собі слово щодня починати розмову з незнайомою людиною. Голосно вимовляйте «Ви» і напівголосно «я».

Чи вмієте ви поводитись так з людьми, щоб вас слухали, розуміли, охоче вам допомагали? Чи знаєте основні правила поведінки у товаристві?

I учень: Кожен прагне завоювати репутацію симпатичної людини, відчувати любов, повагу. Але люди – різні. Немає зовсім хороших і зовсім поганих. За різних обставин одна й та сама людина поводитьсь по різному.

А чи є якийсь загальний принцип поведінки, який допомагає людям порозумітися?

Так. «Поводь себе з іншими таким чином, як хотів би, щоб інші поводитися з тобою». Є ще один принцип: «Увійди в становище іншого». Недаремно у народі кажуть: «Не хвали себе сам, нехай тебе люди похвалять». Людина має бути самокритичною, правильно оцінювати свої вчинки.

II учень. Якось в одному із журналів був опублікований лист восьмикласниці, в якому вона пише, що соромиться своїх батьків. Каже, вони неосвічені, обмежені, немодно вдягаються. Вона не ходить з батьками по вулиці, не каже їм про батьківські збори в школі. Наївно думати, що шанувати батьків дівчині заважає їхнє немодне вбрання, їхня мова. Дуже часто ми вживаємо слово «престиж». Що він означає сьогодні для людини?

Нині престиж людини в основному визначають тим, чи має вона автомобіль, багатство. Але ж все одно завжди престижним для дітей були батьки щедрі, працюючі. Помітьте, що багато видатних людей вийшло саме із сімей середнього достатку, зате в них були виняткові батьки: розумні, мудрі, терплячі, лагідні.

Дуже хочеться, щоб була мода не тільки на одяг, а й «на світлі душі», «людяність», «на серце повне щедрот».

III учень: У наш час ми звикаємо до поганого, і на цьому тлі чісь

співпереживання здається оазисом в пустелі. «Люби ближнього свого, як самого себе», – гласить одна з головних заповідей християнської моралі. З чого ж починається любов до ближнього? З відчуття дитиною любові до батька, матері, братів, сестер, дідусів і бабусь, рідних, знайомих. Усі ми зобов'язані любити один одного, бо живемо всі на одній Землі і маємо право на вічне блаженство. Тож повинні одне одному допомагати, не завдавати зла, робити добро.

IV учень: Усім миром ми нині боремося проти знищення природи: думаємо про те, як зберегти воду й повітря, як посадити сади по всій Україні, як знову барвистими квітами прикрасити нашу землю. Все це потребує великої праці. Але насамперед це потребує доброго серця, невтомних рук, розуміння, що без щоденної роботи зі збереження природи нам просто не вижити. Що пропонуєте ви конкретно зробити не тільки на словах, а й на ділі, щоб ми жили в мирі і злагоді з природою?

Бити на сполох про недбайливе ставлення до природи треба вже сьогодні, щоб не було пізно. Варто лише повернутися до трагічних подій квітня 1986 року, коли ядерна смерть загрожувала всьому живому й неживому. Вирвавшись з-під влади недбайливих господарів, вона спричинила людські жертви. Які наслідки Чорнобильської трагедії?

I учень: В своїх віршах Ліна Костенко так пише:

Загидили ліси і землю занедбали.
Поставили АЕС в верхів'ях трьох річок.
То хто ж ви є, злочинці, канібали?!
Ударив чорний дзвін. І досить балачок.
В яких лісах іще ви забарложені?
Що яничари ще занапастьять?
І мертві, і живі, і ненароджені
Нікого з вас до віку не простять!

II учень: Нині в Україні склалася важка демографічна ситуація, коли смертність перевищує народжуваність. Забрудненість повітря, шкідливі звички (куріння, алкоголь, наркотики) негативно позначаються на здоров'ї людей. Ми не маємо морального права стояти осторонь екологічних проблем, бути пасивними спостерігачами, бо все менше й менше залишається на нашій землі місць, де людина

почувалася б у цілковитій безпеці. І саме вона винна в тому, що родючість землі підупадає. Тільки наполегливою працею людина може допомогти природі.

III учень: У дітей, яких привчали до різних видів домашньої та сільськогосподарської роботи, формується почуття любові до землі, почуття патріотизму.

Повернімося до сторінок історії нашого народу, коли наші ровесники йшли на подвиг в ім'я України. Події Великої Вітчизняної війни вкарбовані в нашій пам'яті і в наших серцях на все життя. Адже наші діди, прадіди боронили рідну землю від фашистських загарбників, мріючи про щасливе, вільне майбутнє. Пам'ять про них ми повинні зберегти й передати наступним поколінням.

IV учень: Герої не вмирають. Вони живуть у пам'яті й справах наступних поколінь. Будьмо патріотами, любімо свою багатостраждальну матір Україну. Сьогодні вона, як ніколи, потребує нашої допомоги.

Свою Україну любіть,
Любіть її во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

Пам'ятаймо цей заклик великого Кобзаря. Якою буде Україна в майбутньому – вирішувати нам, молодим. Тож гуртуймося навколо національної ідеї. Будьмо гідними наших славних ровесників, які віддали за Україну своє життя.

V учень: Саме ми, українці, маємо усі підстави пишатися тим, що наша Батьківщина ніколи не поневолювала інші народи, а лише захищала себе від ласих на чуже добро близьких та далеких сусідів. І боляче сьогодні усвідомлювати, що частина нашого населення, з національного погляду, нагадує не що інше, як безрідних, котрі не мають нічого святого, забули материнську мову. Особливо це стосується молоді. Це принижує нас в очах свідомих чужинців.

Роз'єднаність, невміння дійти злагоди як у родині, так і в суспільстві, дуже шкодить нам, нашому благополуччю, затьмарює радість життя. Тільки мир і злагода, взаємодопомога, долання особистого егоїзму принесуть щастя і впевненість у майбутньому.

I учень: Згадаймо щодо цього народну пісню, слова якої, за переказами, належать Григорію Сковороді:

Де злагода в сімействі,
Там мир і тишина,
Щасливі там люди,
Блаженна сторона.

Сьогодні ми маємо свою державу, хочемо жити в мирі і дружбі зі своїми сусідами – поляками, росіянами, румунами... Хочемо мати багату, демократичну Україну. Багато наших земляків нині бідує, інші – купаються в достатку. Не будьмо ж безчесними і корисливими.

Хочеться звернутися до всіх людей: єднаймося, організовуймося. У нас одна держава. Усі разом дбаймо про наш дім – ім'я якого Україна!

Звучить пісня «Україно, Україно».

П учень:

5. Підведення підсумків.

Після проведення самого виховного заходу необхідно здійснити колективний аналіз його з метою виявлення причин успіху і невдач за схемою:

- 1. Чи відповідав зміст програми визначеній меті?*
- 2. Чи відповідали конкретні завдання загальній меті?*
- 3. Чи всі фрагменти ВС вдалися? Які частини ВС вдалися краще, чому? Які гірше, чому?*
- 4. Чи достатній рівень підготовки, організації та проведення ВС в цілому? (Якщо так, то чому? Якщо ні, то чому?)*
- 5. Чи витримана ВС у часі? Хто і чому порушив термін?*
- 6. Чи була ВС системним утворенням, спрямованим на вирішення поставлених завдань? Чи це просто набір, малопов'язаних між собою частин?*
- 7. Чи всі одержали моральне задоволення, інтелектуальну та естетичну насолоду від ВС ?*
- 8. Якої оцінки заслуговує діяльність і поведінка кожного учня колективу?*
- 9. Від чого слід відмовитись і що нове ввести у наступні виховні справи?*

Список літератури:

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – м., 1989.
2. Иванов И. П. Энциклопедия коллективных творческих дел. – м., 1989.
3. Иванов И. П. Воспитывать коллективистов. – м., 1987.
4. Макаренко А. С. Методика організації виховної роботи. – К., 1990.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 2–е вид. - , 1999 р– 330 с.
6. Подласый И. П. Педагогика:Новый курс: В 2 кн: м., 1999.
7. Ягупов В. В. Педагогіка. Навч. Посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560с.